

3. O (3880) int

o (3839), ó (19). ô (22); ó KochZg; o : ó KochPs (85:9), KochJez (2:4) KochFrag (7:1), CiekPotr (12:3), GosłCast (40:1); o : ô KochFr (5:15), GrochKal (7:1), OrzJan (13:2).

Sł stp notuje, Cn s.v. o (litera), Linde XVI – XVIII w.

Wyraża różne silne uczucia: zachwytu, zdumienia, podziwu, przerażenia, bólu, gniewu; wzmacnia prośbę lub życzenie; podkreśla pytanie; o Mącz, Modrz, Vulg; eheu, euhoe, heheu, hei, vae, vae Mącz, Cn; oh, oh, ohe, pro(h) Cn (3880) : O iákąby poczeńność miał/ Ieśliby też cudnie śpiewał. BierEz K3, S; O wielkie dary ij przywileie dál pán bóg temu świętemu OpecŻyw 12, 16, 17v, 20v, [27], 29 (43); O wiele dobrého na on czas pán Iezus światu czynił ForCnR A3; PatKaz I 5, 9v, 17v; fyn bosky obrał łoby o yelzche z wyecznołcy dzyeuyczą marya bycz matką czlouyecenłtwa yego PatKaz II 30v, 19v, 20v [2 r.], 21v, 22, 22v (200); opathrzmy dobrze czynycz nyetelko przed bogyem ale tełch przed ludzmy PatKaz III 148v, 92v, 99v, 116v; TarDuch A5; O nędzneż takich kochanie BierRozm 7; LibMal 1544/79v, 1551/166; O łrogielż to łercze twoie RejJóz F3, Hv; O nedznas moia nadzieia RejKup f5, f5, g2, n8, aa7v; o płaczelż iá moiéi wielkiéi nędze/ że to czuię iłż mię bóg opuścił MurzHist I4; Diar 101; BielKom F; GliczKsiąż M3v; LubPs Lv, M3, P5v, Q4v, V3v (8); O nędzneż nálze práwá RejWiz 102; O plákácby káždemu kwitnącey młodości RejWiz 190v, 5v, 27v [2 r.], 28v, 29v, 30v (27); LeszczRzecz A3v; RejFig B2; RejZwierz 2v; BibRadz Gen 17/18, 18/15, Ex 10/10, 1.Esdr 7/27, Ps 89/53; O dofyć ci dziś między Księdzmi Iudałzow ielth OrzRozm H2, B; BielKron 135, 323; GrzegRóżn N4v; O wyborna á znamienita okwitość Xiák KwiatKsiąż H; O. Atat data Hercle verba mihi sunt, O iścieć mie zdrádzono. Mącz 18d; O indignum facinus, O niecnotliwy á nieflachetny vczinek. Mącz 89a, 100d, 117a, 124b, 163c, 199b (23); O wielkałż to pokulá á wielki to łtopień do odmienności myłli łtáteczney vbołtwo á vdręczenie. RejAp 21v, 8 [2 r.], 9 [2 r.], 11v [2 r.], 22v, 24 (68); HistRzym 62v, 81; O łzyrokilż to łtoł á hoyna wieczera tego Pána nálzeho/ á tego miłofierdzya iego RejPos 76, 2v [2 r.], 6v, 7, 10, 14 (123); GrzegŚm A3v; o iákąż to ielth w nędznych ludzyoch wádá/ A w zacności ich łzpetna mogę rzec przyładá HistLan E3v, B3; obaczywłszy łie á vciekłszy łie do rozumu/ o wnet mądry człowiek wizytko w łobie łnádnie pohámowác może. RejZwierz 77v, 5v, 10, 13, 23, 33v (49); Wujud 4, 36v, 249v; RejPosRozpr cv; BiałKaz I4v; CzechRozm 254v; ModrzBaz 106v; SkarJedn 66; KochPs 93; SkarŻyw 27, 63, 79, 81, 89 (44); O widzę cię widzę. MWilKHist B4v, B4, B4v, H2; o łotrći to iákis był WerGośc 219; WerKaz 301; O łzczęłliwy ktory ma zbrácenie z mądrościá. WisznTr 23, 18; KochPieś 2; O niełzczęłliwé czálly/ nie ták przed tym było/ Sámá cnotá pláciłá/ aż y wlpómniéc miło. PudłFr 74, 67; ArtKanc B6, C, E8v, E9v, K4v (8); ZawJeft 42; ActReg 84, 143, 174; Phil D; GórnTroas 53, 64; O mizerna kondiciia nálzá! y prózne nádzieie nálzé. OrzJan 97, 102; WyprPl A3v; O Niechże nam błogołłáwi włzechmocny Pan Bog/ Oćiec + Syn + y Duch święty + Amen. LatHar 105; O kiedyż wđdy przyidzie koniec włzytkich prac y fráfunkow? LatHar 602, 52, 68, 390, 444, 603, 737. 747; O ciężka to nieść krzyż. WysKaz 26; SiebRozmyśl I, K4v, L [2 r.], L2v; O iáki to czas w on wiek złoty bywał Gdy káždy chlebá zá cnotá nábywał. KlonKr A4v; KmitaSpit C, C4; PowodPr 27; O/ co fię tego łupiełtwa nábberáło miedzy ludźmi SkarKaz 351b, 3b, 6b, 206b, 209a, 316a (11); O Nędzny żywot ludzki/ trofkámi łpleciony/ Chorobámi/ vciłki/ zewłżąd otoczony. GosłCast 23, 41, 71; SkarKazSej 665b, 672a, 701a; PudłDydo Bv, B5;

Nieftále dobrá/ o ftokroć łzczeńliwy/ Ktory tych cieniow wczás zna kłztałt prawdziwy. *SzarzRyt* Av, B, C3, D3; [Maćie záuwlze pámiętać ná te páńskie fłowá/ Więtfza rzecz ieft dác/ niż brác (o złotałz to mowá). *ProtJałm* 6v (*Linde*)].

Użycia dwukrotne (44), *trzykrotne* (3): *OpecŻyw* 134; O zayfte gdzye dułza czyfta y fercze (*popr.*) pokornye (—) O tam czyalo yeft przenyaczyfthfche *PatKaz II* 48; o ta myla panna nablyfza byla boga o yełcze przeth włzemy vyeky *PatKaz II* 67v, 32; O błogosławieniłzto/ o łzczeńliwiłzto fą/ ktorzy zwybranych fą *MurzHist* F4; *SarnUzn* H3v; *RejAp* 98, 102v; O nędznelz tho rołkołzy náłze/ o nędznelz to bogáctwá náłze *RejPos* 82v, 16v, 33, [36]v, 40v, 82 (26); *RejZwierc* 90v; *ModrzBaz* 65; *SkarŻyw* 92. 208, 384; O PROZNE TROSKI LVDZKIE. O NADZIEIE PLONE. *KochPam* 88; *PaprUp* C3; *OrzJan* 28, 44; *WujNT* 396; *SkarKaz* 243 b; *SkorWinsz* A3; O moc/ o rołkołz/ o fkarby/ pilności/ Choćby nic dármo były / przedfie łzkodzą *SzarzRyt* Av.

Połączenia z innymi wykrzyknikami oraz z różnymi częściami mowy pełniącymi funkcje wykrzykników: »o bieda(ż), biada(ż)« (8:2): O bieda mnie nędzne *OpecŻyw* 110v, 113; *KrowObr* 16, 121; O biedałz nam męłkiemu rodzáiowi/ żełmy iuz przyłzli ná niewiełci fąd *BielKron* 318v; Atat, Formidantis, O biedałz mnie boyęc fie. *Mącz* 18d, 224b, 256a; *RejPos* 309v; O biadá łlepoćie náłzey *WysKaz* 13.

»o by« (30): *OpecŻyw* 14; O by ludzie rozmyfiali [...] nigdyby łobie przeciwni niebyli. *BielŻyw* 170; Oby to było wiadomo człowieku nędznemu [*Si cognitum esset homini misero*] co fie łnim ma dzieć na potym *HistAl* F5; *LubPs* gg5; *RejWiz* 141; *Leop Ios* 1/1, *Is* 48/18; *RejFig* Eev; *BibRadz Is* 48/18, *Ioann* 4/10; O by táki kupiec był/ łácno by Rzym kupił. *BielKron* 130; *Mącz* 256a [2 r]; *RejAp* 92v, 156; *RejZwierc* 56v, 83, [193], 260v; *BudBib Is* 63/19; *BiałKaz* L3; *SkarJedn* 295; *SkarŻyw* 127, 501; O by tę łpráwiedliwołć ludzie miłowáli/ Y długoby ná łwiećie y łzczeńliwie trwáli. *KołakCath* C4v; *GosłCast* 57; *SkarKaz* 551a, 579b; O byłćie tákie ferce ku oyczyźnie mieli *SkarKazSej* 668a, 661a.

»o gdyż, gdy(ć)by« (9:8): O gdyłzczy doktorouye (*popr.*) łzwyący (—) uyznauayá fya bycz nyedofateczny ku uypyłanyu otwym począcyu/ a tedy ya mułchą myłczecz glupy *PatKaz II* 19v, 29, 46v, 53v, 71, 72v (9); O gdyby káždy weźrzał z nas we wnątrz do łiebie *RejWiz* 53; *BiałKat* 271; *BudBib Gen* 17/18; *CzechRozm* 35v; *SkarJedn* 110, 401; *ArtKanc* D8v; *PudłDydo* B2v.

»o gdzie(ż) (by)« (4): O gdziełzby to mnie Bóg dał *MurzHist* O4v, H4v; *RejZwierc* 140; O gdzie dzie łácy ludzie *SkarŻyw* 115.

»o gorze(ż)« (2): O gorzeż mnie łmutné matce *OpecŻyw* 147v [*idem*] 28v.

»o hej, hej« (2): O hey hey Fráncífzek Diyabelłką moc łkázil. *KrowObr* 144v *marg* [*idem*] Ttv.

»o jak(o) (ż)« (214): *BierEz* S4; *OpecŻyw* 9v, 11v [2 r.], 35, 39, 46v (15); *PatKaz II* 31, 60, 62 [2 r.], 63, 71; *WróbŻołt* 31/10, k. Z4v, 118/97, 104, 140; *RejPs* 106, 175v, 200; *RejJóz* B6; *SeklKat* L; *MurzHist* Hv, H4v; O yákoż to łwyát łamány y nyeobáczny. *GliczKsiąż* M7v; *LubPs* E2v, N, R, T, V v, X4v, ddv; *SeklPieś* 32; *KrowObr* 88v, 98v, 119v; *RejWiz* 22; O iáko przykra ieft bárzo mądrołć ludziom nieuczonym [*Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus*]/ á niewytrwa w niey głupi. *Leop Eccli* 6/21, A3v, *Sap* 4/1, 12/1, *Eccli* 42/23, *Rom* 10/15; O iákoż fą mocne fłowá prawdziwe [*Quam roborata sunt eloquia recta*]? *BibRadz Iob* 6/25, 1.Reg 26/10, *Thren* 4/1; O iáko nędzna w ten czás byłá Rzecz połpolita á vtrápona w Polłzccze przez wnątrzne walki *BielKron* 361, 70,

310v, 315; O iákoby to zaczný mąż był/ gdy by fie był w mnieyłym szczęściu narodził. *KwiatKsiąż* Fv; *Mącz* 34d, 72d, 125b, 247b, 313c (9); *SarnUzn* F5, H5v; *HistRzym* 129v; O iákoż dziś tych Nykodemow wiele ná świecie *RejPos* 152, 13, 19, 19v, [36]v, 63 (17); *RejZwierc* 93v; *RejPosRozpr* c3v; *BudBib Iob* 6/25, *Cant* 4/10, *Eccli* 3/17 [18], 20/4, 18; O iáko wielka liczbá iest onych/ ktore nieuhámowana do otrzymanía vrzędow chęć/ y ípor o doštoieńftwá nędznie trapi *ModrzBaz* 39v, 12, 17v, 22v, [38]v, 45v (15); *SkarJedn* 3, 59, 90, 147, 293 [3 r.] (11); *SkarŻyw* 26, 31, 91, 92, 97 (39); *CzechEp* 171; *WerGość* 222; *ZawJeft* 22; O iákobym cie teraz íkarał/ gdybym fie nie rozgniewał. *Phil* I, K3; O iáko/ ludzkie nádzieie/ odmienne *GrabowSet* T4v, M3v, Q2 [2 r.], S4, V v; *LatHar* 49, 53, 88, 103, 144 (16); O iák to człowiek tyśiac kroc ízczęśliwy/ Ktory wiek swoy pierzchliwy/ Ták obmyśla/ że zdrowy Będąc rzec może: vmrzećie [lege: vmrzećiem] gotowy. *RybGęśli* Dv; *WujNT* 396; O iákoż wielki iest ten ktory nálażł mądrość y vmieiętność/ ále niemálz nád boiácego íę Pána Bogá. *WysKaz* 4; O iákoż to rozna náuká od poštěpkow swiátá tego *WysKaz* 4. 13, 25, 45; *SiebRozmyśl* L2; *PowodPr* 19; *SkarKaz* 209a, 314b, 382b, 383b, 386b (8); *GosłCast* 24; *SkarKazSej* 671b, 672a, 673a, 693a, b, 701a, 706a.

»o nie, nie« (1): Minime gentium, O nie nie. *Mącz* 222d.

»o nie?« (1): Coż czynić mamy. Roípacác [!]/ O nie? Czemu nieroípaczáć? *BiałKaz* B2.

»o (ach) niestety(ż), o niestetyż, o niestocie« (15:3:3): O niestocie mnie nędzne vbogię/ iuż iá nie vzzę więcej pociechy mé. *OpecŻyw* 148, 32; *KrowObr* 146v; Euhoe, Interiectio dolentis aut exclamantis, O nietytyłz. *Mącz* 109b, 100d [2 r.], 118d, 154a, 256a [2 r.], 338a (10); O ách nietytyłz y namci ty gárnce mięła ímákuia tego mizerneho Egiptu omylnego swiátá tego. *RejAp* 28; *RejPos* 197v, 209; *BielSpr* 46v; *SkarŻyw* 263; *Phil* O; O nietytyłz mnie/ toć íchnę *GórnTroas* 37; *LatHar* 137.

»o prze Boga« (1): o prze Bogá cię prośzę *GórnRozm* K2.

»o rata« (1): O rátá moy miły Pánie/ boć iuż bárzo zle o mnie. *RejPos* 245.

»o wara, wara« (1); Byś nie wźiał bartą po głowie. O wára wára. *MWilkHist* B4.

»o wierę« (9); O wierę wydze niebogo Niemaż íę vziecz do kogo. *RejKup* d5, i6v; o wierę bych iá krolem zoštał/ Nie byłáby żadna rzecz oczbych íe zátrokał. *RejWiz* 70v; *Mącz* 148c; *RejPos* 325v; O iuż wierę też čás íobie odpoczynąc. *RejZwierc* 158v, 83v, 155v, 191.

»o zaiste« (26): o zayíte tá panna zwyeznošczy lafk bołkych yeft napelnyona *PatKaz II* 28v, 27, 27v, 28v, 31v, 37 (24); Te zášie głowy trupie cze⁸⁰ nas vczá? O záifte wielkiej náuki. *WysKaz* 45, 30.

»o zaprawdę« (17): O zaprawdę dziw niemały/ ijże w ten čás kryftuła krolem ij pane^m łotr wyznál na krzyżu *OpecŻyw* 144v; o zaprawdą byla ta myła panna oduyekow w kochanyu bołkyem *PatKaz II* 67v, 67v, 69, 73v; O záprawdę íam Pan Bog moy dułłę mą wybáwi *LubPs* N2, G, Z4; *RejPos* 80, 314; *BiałKat* 176; *RejPosWstaw* [41³]v; *WerGość* 247; *LatHar* 94, 271; *WysKaz* 7; *SiebRozmyśl* R4v.

Frazy: »o chwála Bogu« (1): O exultantis, Terent. o factum bene, O chwála bogu/ dobrze ták/ dobrze fie ítało. *Mącz* 256a.

»o dajże to Boże« (1): Utinam tibi videam committigari sandalio caput O dayże to Boże/ ábyć pánttoflą głowę zmiękczone. *Mącz* 37b.

»o dałby to (Pan) Bog (wieczny)« (2): O dałby to Pan Bog/ by y łam X.A. łowá łwoie vważác vmiál *NiemObr* 143; *GórnTroas* 61.

a. W połączeniu z wołączem (2606) :

α. Wykrzyknik bezpośrednio poprzedza wołącz (2505) : *BierRaj* 17v, 18v, 19 [2 r.], 19v [2 r.], 20 (9); *PowUrb* +v, +2 [2 r.], +3v; *BierEz* A2, G3, Kv, K3, S2, S4; S czegoż łie wefelicie o ludzie bogacij/ tzo legácie w rołkółłné łóźnicy? *OpecŻyw* 16, 1, 6, 7v, 10v, 14v (210); *OpecŻywPrzedm* C3v; O miłá fortune ty na^m mnogo dobre⁸⁰ czyniłz *ForCnR* E3v; *PatKaz I* 7, 10v, 18; O włzechmocnołzczy bołka raczy łyá yułch łmylouacz nad łwem łthworzenyem *PatKaz II* 33v, 19, 20, 20v, 22, 27 (23); O boze uyelky jako dzywna mądrołzcz thwa *PatKaz III* 106v, 91, 92 [2 r.], 103v, 107 [2 r.] (12); O Iezu Nazarańki obeyrzy łmutki moje Kthore mnie ogarnęły *TarDuch* D, D3, D5v, E3 [4 r.], E3v [7 r.], E4; *FalZioł V* lv; o przyiaciele żądny zwas nie łeft mi przyiacielem *BielŻyw* 89, 134, 154, 155, 159, 164 [2 r.]; Confiteantur domino misericordiae eius; [...] Chwalćie pana boga o wy miłófierne vcżinki iego *WróbŻołt* 106/8, 4/3, 34/10, 67/11, 14, 70/19, aa4 (18); *RejPs* 68v; *RejJóz* B4, B5v; *RejRozm* 394; *RejKup* f5, G, P; *HistAl* A7v, Bv, C4v, D2, D4 (13); *MurzHist* I4v, K4v, R4v; *MurzNT Matth* 6/30, 17/16, *Luc* 12/28, 24/25; *BielKom* D, D6, E4, F7, G5; o Mácyeyu yákoź łie małz *GliczKsiąż* H7v, B8v, C3; *LubPs* A3v, A4v, B4, C2v, D2 (99); Iákołz długo o Boże bęđzie bluznił nieprzyiaciel imię thwoie? *KrowObr* 70, 6v, 11v, 25v, 30v, 32 (88); O nęđzny náłz żywocie/ márna bańko łklána *RejWiz* 83v, 20v, 21v, 27v [2 r.], 34v, 35v (33); *Leop* A3v, *Iudic* 5/14, *2.Reg* 15/27, *2.Par* 20/17, *3.Esdr* 6/3 (21); *OrzList* ev, h3; *KochZuz* A3v; *RejFig* Bb4v; *RejZwierz* A5, 2v, 3, 41v [2 r.], 46v (11); Profzę o Pánie [*Quaeso Domine*]/ niech wyłłucha vcho twoie modlitwę łługi twoiego *BibRadz 2.Edsr* 1/11, *Gen* 16/8, 24/12, 42, 27/34, 38 (103); *OrzRozm* A4, B3v [2 r.], B4v, Ev, M2v; *Mqcz* 37d, 83d, 118d, 126a, 203a (11); *BielKron* 12v, 18v, 41, 44, 45v (22); *GrzegRóżn* Nv, N3, N4v, O2; *KochZg* A2; Sturczyć łye nam leđá kiedy/ o Pánowie Polłcy y Litewłcy/ [...] łefliźie łye nie obaczyćie. *OrzQuin* Kv, D2, D2v, K, K3, K3v [2 r.] (19); *Prot* D4v; Ná poczátku łtworzyłes ziemię o Boże Iehowá *SarnUzn* C5v, E4, F5, G4, G4v, H4; *LeopPrzep* b4, B4; *RejAp* AA3, AA6, 11, 11v, 14 (38); *GórnDworz* T3; *HistRzym* 4v, 7v, 11v, 17, 19v [3 r.] (41); O nęđzney á máłey wiáry ludzie/ czemu łie łekacie? *RejPos* 51, 20, 20v, 22v, 29, 54v (196); *BiałKat* 128v, 228v; O wy nedzne pieniáđze toćie w lichey cenie *BielSat* B4v; *HistLan* BB, F4; *KuczbKat* 90; O niełzczeńne obźářtwo toź łilá przewođziłz/ Zdrowiu/ łzczęłciu y łławie ták káđdemu łzkodziłz. *RejZwierz* 252, 43, 50, 63v, 67, 192v (17); *KochMon* 33; O miłá zgado/ co obyczáiow vgody łzukałz. *WujJud* 217, A5, 45, 58v, 97, 148 (12); *RejPosWstaw* 22v; *BudBib Deut* 33/23, 29, *1.Par* 16/28, *2.Par* 6/19, 10/16 (17); *Strum* M; *BiałKaz* A4, Bv, D4, H2v, M2, M2v; *BudNT Matth* 17/17 [16], *Act* 18/14; *StryjWjaz* C4; *CzechRozm* 5, 38, 146v, 194v; *Paprpán* A2; Ale to wam więcey przyłtoi o náłze miłe nogi [o *nostris pedes*]/ ábyście wy przełtawłzy na wáłzem wrzędźie chodzenia/ zołtáwiły oczom [...] tę pracá/ że one łáme wiđzą *ModrzBaz* 45v, 21, 21v, 25, 29, 31 (23); *SkarJedn* 27, 66, 85; *KochDryas* A2 [3 r.], A2v; O biálołkrzydłá/ morłka pláwáćzko *KochOdpr* C3v, B, Bv, B3, B4v, C (11); *Calag* 254b; *KochPs* 6, 10 [3 r.], 17 [2 r.], 20, 21 (78); *SkarŻyw* 4, 21, 26, 76, 79 (43); *KochTr* 7, 15, 17, 21; O Dio/ coź mi łię dźieie Serce mi iákoś truchleie. *MWilkhist* C4v, Ev, E2, F4, G4v, I (8); *StryjKron* 159, 160 [3 r.]; *CzechEp* 77, 112; *KochJez* A2, A3v, B, B2v, B4 [2 r.], B4v; *NiemObr* 138; *KochEpit* A2, A3, A4;

KochFr 33, 42, 76, 95 [2 r.], 96 (11); *KlonŻal* B2, B2v, C4v, D4, D4v; *KochBr* 151, 152; *KochMuza* 26, 28; *KochPhaen* 4; O nędzni ludzie ízaleni/ Przécź was rozum nie odmieni? *KochMRot* Bv, B2; *WerGośc* 219, 248; O me wielkie poćiechy/ źem rozłączon z wámi *WisznTr* 15, 16, 18 [3 r.], 20, 21, 22 [2 r.] (10); *BielSen* 14; *BielSjem* 11, 12; *KochPam* 84, 88; Powiedz Słowienfki rym/ o wieloftrona Lutni złocona *KochPieś* 53, 15, 53 [2 r.]; *ArtKanc* A4v, A5v, A11, A15, A15v (50); *BielRozm* 7, 15; *KmitaPsal* A2, A2v, A3v [2 r.], A4 [2 r.]; *KochProp* 7; *KochPropKKoch* 4; *PaprUp* E; *ZawJeft* 7, 11 [2 r.], 14, 19, 42 (8); *ActReg* 100; *GrochKal* 10, 11, 15, 23 [2 r.], 24 (10); *Phil* M3, Q; *GórnTroas* 11, 14, 34, 35 [3 r.], 37 (19); *GrabowSet* A4v, B3v, D3, D3v, F (67); *KochFrag* 26, 28, 40, 41, 43, 51; *OrzJan* 96, 97 [2 r.], 99, 101, 104; *OstrEpit* Av, A2; O Boże/ [...] ná Hárfie dźiesięćioftrunney chwalić cię będę. *LatHar ktv*, 8 [2 r.], 11, 13, 17, 19 (333); O Błędna Fortuno toć náder przewodźiź/ [...] Łotry w cześć wynofliź/ á cnotliwym ízkodźiź *RybGęśli* Bv, D2, D2v, D4; *WujNT Matth* 6/30, 15/28, 17/17, s. 89, *Mar* 9/19 (25); O piekielna hárdości dokądźes zálźlá? *WysKaz* 30, 2, 10 [2 r.], 11, 25, 36 (9); *SiebRozmyśl* B2, B2v, B3 [2 r.], B3v, B4 (64); *WitosłLut* A6v; *KlonKr* C3, E4; O świcie gdzieź iuź pokoy złoty. *KmitaSpit* A3, A2 [2 r.], B3, C3, C5v; o ślepoto polfka *PowodPr* 25, *kt*, 25, 48, 51, 53; O niebo iákoś fzerokie *SkarKaz* 245a, 6b, 8a, 43a, 45b, 84b (45); tobie iáko imię ô młodźieńcze. *CiekPotr* 71, 39, 46, 50, 55, 60, 82; *CiekPotr Herb*)?(3v; *CzahTr* C2v, H4; *GosłCast* 10, 24, 26 [2 r.], 27, 28 [2 r.] (28); O fzczeńliwa godzino/ požádána zdawná *PaxLiz* E3, C3v, D2; Gdy fkarb poľpolity piáftuią/ o Boże iáko ręce fwoie máźą. *SkarKazSej* 705a, 659a, 661a, 662b, 666b, 668a (27); *KlonFlis* D4v, H3; *SkorWinsz* A2v, A3; *SapEpit* A2v, A3, [B2]v, B3, B4; *KlonWor* 28, 64; *PudłDydo* B [2 r.], B5v, B6; Ciebie/ wźzego fтворzenia/ o obrońco wieczny Wzywam wáty/ vbogi/ y nigdzie belpieczny *SzarzRyt* B2, Av, A2, A4, B, Bv (11).

Użycia wielokrotne: dwukrotne (113), trzykrotne (25), czterokrotne (1), pięciokrotne (2): *March¹* *Wiet* Av; *OpecŻyw* 3v, 6, 6v, 18, 19 (16); *PatKaz I* 18; *PatKaz II* 29v; O fynouye adamouy O fynouye eue O zatraczeny grzeľzny podnyelzczye uafle duľle *PatKaz III* 106v, 107; *LubPs* F; *KrowObr* 96v, 149, 164v, 167, 175v, 219; O bezecne łakomftwo/ o márna zazdrości/ Coź to dwoie przynośi ná fwiát dziwnych złości. *RejWiz* 174v, 11, 50v, 65, 65v, 83 (16); *Leop Zach* 11 /17; *RejZwierz* 109v, 128; *BibRadz* 1.Reg 1/11; O święta Polfko náźáz/ o wielebna wolności gardł y fátkow náźzych. *OrzRozm* L3v; *GrzegRóżn* O, Ov; *RejAp* 38v; *HistRzym* 15; *RejPos* 144, 173v, 175, 175v, 192v (19); *RejZwierz* 191, 246v, 258v; *WujJud* 71v; *BudBib Iudith* 9/13; *CzechRozm* 44; *ModrzBaz* 50v; O pánie/ o boże náźz/ ty chćiey o nas rádźić *KochPs* 163, 6, 27, 58, 140; O dziewictwo fkarbie nieprzebrány: o dziewictwo/ więncu nigdy nie zwiędły: o dziewictwo kościele Boży y mięľzkánie Duchá S. o dziewictwo droga perło/ poľpolitym nieźnáíoma [!]/ y ktorey niewiele ich náyduie: o wľtrzymiwáłości/ przyiáćiołko Boża od świętych wychwalona. *SkarŻyw* 393, 245; *KochTr* 4, 5, 15; O moię miłe nabożeńftwo: o *ratitionabile obsequium*: o prawdo nieprawdźiwa co wizytko dobre nicuiefz etc. *CzechEp* 84, 248; ô głupié/ ô myśli ízaloné. *KochFr* 106, 105; *KochMuza* 26; *WisznTr* 31; *ArtKanc* D4v, I7v, R18–R18v; *PaprUp* D; *ZawJeft* 44; *GórnTroas* 52, 53, 68; O łodki Iezu/ wybaű mnie z mey trwogi/ O Iezu/ ftrożem bądź/ duľzy vbogi. Pomoź/ o Iezu/ wniść w śród twych wybránych/ O zbáwicielu [...] Przyimi ľzy *GrabowSet* P; O Boże/ Boże/ o Boże moy wieczny/ Obáćź/ profźę cię/ wćiľk moy ferdeczny *GrabowSet* S3v, H4, K2, P, Pv, P3 (12); *KochFrag* 52; *OrzJan* 52–53; *LatHar*

24, 25 [2 r.], 83, 99, 149 (13); *KołaKath* B3–B3v; *RybGęśli* Dv; *WysKaz* 2; *SkarKaz* 457b, 489b; O moy oycze, o oycze, witay zdrów Z tey drogi. *CiekPotr* 90, 82; *GosłCast* 12; O wielmożni Pánowie/ o ziemfcy bogowie/ mieycie wfpániále y fzerokie ferce ná dobre bráciey fwoiey/ y narodow fwoich *SkarKazSej* 670a; *KlonWor* 29.

Użycia z dwukrotnym, niekiedy z trzykrotnym wołączem [konstrukcje typu: o + wołącz + wołącz (20), wołącz + o + wołącz (7), o + wołącz + wołącz + wołącz (2), o + wołącz + wołącz + o + wołącz (1), o + wołącz + o + wołącz (1)] (33): *OpecŻyw* 77; Smieiefz się zapamiętały o barzo zápamiętały *MurzHist* Q4; *KrowObr* 37, 149 [2 r.]; *BibRadz Gen* 15/2, 8, *Ps* 69/7, 2. *Mach* 1/24, *Luc* 13/34; *BudBib Is* 29/1, *Iudith* 9/3; *BiałKaz* C3v; *KochPs* 30; MEżu mój/ o mój mężu/ śmierć nielutosciwa Mnie fmutną ztobą dzieli *KochFr* 123, 125; *GrabowSet* F2v, Kv, N2, N2v, S3v [2 r.]; O Alberte Alberte/ tóżeś bárzo głupi *WyprPl* B3; O Iezu/ Iezu/ Iezu/ ráczże być miłościw mnie grzeźnemu. *LatHar* 148, 24 25, 29, 51, 148; *CiekPotr* 90 [2 r.]; O niewiáto/ niewiáto/ [...] Piérwífzý śmierci przyczyno *GosłCast* 15, 48.

Połączenia z innym wykrzyknikiem oraz z wołączem: »ach (ach) o« (3): Ach o moy námileyífy fyynu/ [...] kto mi to może datz ijżbych za cię vmarla *OpecŻyw* 111; Ah, áh, o Dobrochowfki, áh o Dobrochowfki *CiekPotr* 82.

»o (wszechmogący) (Panie) Boże« (11): *GrzegRóżn* F4; *Mącz* 83d, 323a; *SkarŻyw* 75; O Boże/ co tu tákich ieft/ coby ie ze fkały w ogień profto zrzucác trzebá. *GórnRozm* G3v; *GórnTroas* 36, 61, 63; *CiekPotr* 12, 39, 81.

Fraza: »o czasy, o obyczaje« [przekład łacińskiego: o tempora, o mores] (1): Przed náłzym wiekiem/ kiedy był iáki śláchecki ziazd/ tedy [...] ciáła fwe ćwiczyli/ [...] Teraz fklenicámi fie potykáią/ iákoby ieden drugiego przemogł y powálił. O czáfy/ o obyczáie. *PowodPr* 73.

β. Wykrzyknik jest oddzielony od wołącza zdaniem lub częścią zdania (98) : *BierRaj* 17v; O iako flodnie w vfciech moijch mily panie flowo twoie. *OpecŻyw* 168v, 20, 23 [2 r.], 30, 134, [162]; O yakofz chwalebne twoye poczáczye myla panno *PatKaz II* 20; O yako czudnałz namylfza moya zroftem twym przyrownana palmye *PatKaz III* 118v, 92; *WróbŻołt* 91/6, 103/24; *RejPs* 152v; *RejJóz* N4; *LubPs* C, D2, H2v, L, Lv, S6v (13); *KrowObr* 32, 81, 161; *LeszczRzecz* A5v; *BielKron* 42v, 458v; *RejAp* 21v, 28v, 31v, 33v, 43v, 45v, 88; *RejPos* 55, 67, 79v, 113, 120v (13); O pomnicie fie zli ludzie co czynicie *RejZwierc* 86, 92v, 100, 174v; *CzechRozm* 225v; *ModrzBaz* 144; *SkarŻyw* 173, 583; *MWilkHist* L; *StryjKron* 532; O nędzna twoiá mocy/ niktzemny Szátanie *ReszPrz* 6; *ArtKanc* B20, K7v, N16v; *GrabowSet* Y2; *LatHar* 53, 98, 271, 447, 600, 601; *SiebRozmyśl* F4, G, H4v; *PowodPr* 4; *GosłCast* 52, 56; *ZbylPrzyg* A4v; *SzarczRyt* D4.

Użycie dwukrotne (3): O iáko fą iáalne/ o iáko fą fprawiedliwe drogi y poftępki twoie náłz mily pánie. *RejAp* 29, 22; *RejPos* 337v.

Frazy: »o nie daj Boże« (1): O nie day tego Boże/ by krew brata mego Miała mnie gdy pokropić/ y tak wiele złego *RejJóz* A7v.

»o uchowaj Boże« (1): O uchoway Bo że/ ábiś go takim fynem wierzyć y wyznawác miáł. *BiałKaz* G4.

»o witaj(że)« (8): *RejJóz* P7v; O Witayże witay/ ma miła Itárości *BielKom* B; *RejZwierc* 31; *CzechRozm* 40v; *MWilKHist* G2v, I; O witay przyjacielu y moy rowienniku. *CiekPotr* 5, 81.

γ. *Wołacz poprzedza zdanie rozpoczynające się wykrzyknikiem* (3) : Wfzytkafz czudna przyaczyolko moya o yako czudna yeftefz *PatKaz III* 128; Pánie Pánie náfz/ o iáko iefł dziwne imię twoie po wfzyftkim świećie. *LatHar* 53, 86.

b. *W połączeniu z mianownikiem rzeczownika w funkcji wołacza* (13) :

α. *Wykrzyknik bezpośrednio poprzedza mianownik* (11) : O fędzia nienágániony/ Ty fám rácz ná wfzytki ftrony Ziemie fądzić práwem fwoim *KochPs* 124, 68; O Stároftá ná Mułzynie Ty fię znałz dobrze ná winie *KochFr* 126; *KochPam* 85, 86; *KochPieś* 39; *KmitaPsal* A3; *GrabowSet* Q2, Q3v; *LatHar* 37, 47.

β. *Wykrzyknik jest oddzielony od mianownika zdaniem lub częścią zdania* (2) : *OpecŻyw* 185; O złutuyże fie W. K. zacność á vlecz to chore ciáło/ ktorego fám głową raczyłz być *LeszczRzecz* A5v.

c. *W połączeniu z mało przyswojonymi imionami własnymi (V a. N w funkcji wołacza)* (54) : *OpecŻyw* 190; *PatKaz I* 1v; *BielŻyw* 4; Miei nadzieie o Írael w panie bodze [*Speret Israel in Domino*] *WróbŻołt* 130/3; O miły Alexander przecz od fwych Mácedonow przecz odchodziłz? *HistAl* N3v; *LubPs* hh, hh4; *KrowObr* 173, 176 [2 r.], 176v [3 r.], 217v [2 r.]; *BibRadz* 2.Reg 20/1, *Ez* 38/16, 39/1, *Dan* 4/6, *Os* 11/8 [2 r.]; *OrzRozm* N4, P2; O Báláách y Mádiánitowie/ mułzę to nád wołá Bożą vczyńić *BielKron* 43, 89, 126v; O miły Alcion nic mi cie nie žal żeś vmárł *RejZwierc* 153v, 149; *BudNT* Ii6; O Tales iużći powiem o tey cney ofobie *PaprpPan* D2; *KochFr* 54; O głupi Midá/ widziłz/ że nietylko wfzy/ Ale y rozum ośli nośiłz przy fwéy dułzy. *KochDz* 107, 108; A ty o Vránia/ życz mi łálki fwoiéy *KochPhaen* 1; *GórnTroas* 23; O Márya [...] pokaż miłofierdzie nádemną *LatHar* 72, 228, 471, 486 [2 r.], 504 [6 r.], 505 [6 r.]; Zyy nam o Symonides *GosłCast* 10.

Użycie dwukrotne (1): O Márya rządż wfzyfthkim Swiátem. O Márya rátu y nas *KrowObr* 176.

Użycia z dwukrotnym i trzykrotnym mianownikiem w funkcji wołacza tego samego imienia własnego (2): *GliczKsiqż* F2; Potym kazał Cyrus ípalić Krezá. A gdy ná drwiech leżał/ wołał: o Solon Solon. *BielKron* 112.

α. *Wykrzyknik jest oddzielony od rzeczownika zdaniem* (1) : O kámién łatwiey Márya Iuż odwálonoy/ widzę ia. *MWilKHist* G4v.

d. *Ze zdaniem przydawkowym w funkcji wołacza wprowadzonym przez zaimek względny „który”* (5) : O Który swiátem władałz/ y króluiefz wiecznie/ Powftán pánie *KochPs* 96, 20, 31; ô który z fuchéy íkály zdroie Niefłycháné pobudzałz/ okaż dáry fwoie. *KochFr* 125; *GrochKal* 11.

e. *Z 2 sg imp (z elipsą wołacza)* (5) : *OpecŻyw* 23; On fie rzkomo porwawłzy/ o ftoy ípádniefz z gory/ Ale poczkay íże cie dowiodę do dury. *RejFig* A5v; *RejAp* 87v; o to iuż tákiego [*przyjaciela*] choway zá íkarb *RejZwierc* 90, 92v.

f. *Użycia dwukrotne w konstrukcji typu: o + zdanie, o + wołacz* (3) : O gdzieżes iuż o dułfo rozumná boży^m obrazem okráłfoná *OpecŻyw* 134v; O blogoílauyony symeonye o náfczáłznyeyfze twoye bylo załzlepyenye ktore dalo ízwiyatu ołzwyeczenye *PatKaz II* 61–61v; *SiebRozmyśl* E.

g. *Użycia wielokrotne w konstrukcjach typu: o + wołacz, o + mianownik w funkcji wołacza* (3); o + wołacz, o + wołacz, o + mianownik w funkcji wołacza (2) : O nędzna mizeryo/ o pycho nádęta/ O

bezecna fwawola/ á zła myśl przeklęta. *RejWiz* 169; O Abrámie miłośniku Boży/ o Izaák od Bogá vmiłowány/ modlcie sie zá nas do Bogá. *BielKron* 457; O miła Antichrytowlka Teologia/ o miłe wymowy Boże/ toć tak maćie być mowione: o niezbedna logiko/ o rozumie/ o Filozofia/ czegożeście nábroiły. *CzechEp* 183; *SkarKazSej* 681a.

h. *Użycia wielokrotne w konstrukcjach typu: o + wołącz [...] o + 2 sg imp [w tym: o + wołącz [...] + trzykrotne o + 2 sg imp (1)] (14)* : O Naświętfza dziewico/ błogofławiona porodźicielko páná nálezego Iezufá Kryftuła/ przypominam twéy naświętfzény miłości ono twoie wielkie wefele/ [...] O ráczyfz fię do iego naświętfzény miłości przyczynić zá mną *SiebRozmyśl* G2v; Wtore wefele twoie było o naświętfza dziewico błogofławiona/ kiedyć Aniół Gábriel zwiáftował [...] O ráczyfz fię do fyná fwégo námilfzého przyczynić zá mną *SiebRozmyśl* G3–G3v, G3v–G4, G4v, H–Hv, Iv–I2, I2–I2v (14).

Synonimy: ach, auch, ehej, ej, he, och, oho.

DJ